

INFORMACIJE O STUDIJU TEORIJSKE I PRIMIJENJENE FONETIKE

Treba odmah na početku naglasiti da je studij **Teorijske i primijenjene fonetike** na Filozofskom fakultetu u Zagrebu jedinstven u našoj zemlji; vrlo rijetko postoji u svijetu, i tamo gdje postoji znatno odstupa od osnovne koncepcije zagrebačkog. Potreba za takvom studijskom grupom proizlazi iz naglog širenja sadržaja fonetike, što je rezultat dijelom ograđivanja lingvistike od svega što je supstancija u jeziku, čime je fonetika uključila u područje svog užeg interesa proučavanje svih zakonitosti psihološkog, fiziološkog, fizičkog i patološkog ponašanja govora, a dijelom što je nagli razvitak komunikacija zvučnog govora, i to komunikacija temporalnih i spacijalnih, omogućio renesansu govornog jezika. Izvorni zvučni govor postaje ne samo osnovni oblik govorne masovne komunikacije (radio, televizija, film, telefon), već i tekst na kojem se može vršiti jezično proučavanje (fiksiranjem na magnetofonskoj vrpici ili gramofonskoj ploči). Velike migracije ljudi (turističke, studijske, ekonomske, političke itd.) nameću potrebu za upoznavanjem stranih govornih jezika, a za taj zadatak, kvantitativno obilan, glavne istraživačke predradnje može i mora izvršiti ponovo fonetičar. Sve je to od fonetike, nasljedno pomoćne lingvističke i fonijatrijske discipline, stvorilo novo široko samostalno naučno područje koje ima, sažeto definirano, slijedeći predmet: zakonitosti ponašanja govora u komunikacijskom lancu i u ovisnosti od tog komunikacijskog lanca, i to bilo da je jezik sredstvo ili sadržaj komunikacije.

Brojni zadaci stoje pred fonetikom i brojne naučne discipline zahtijevaju odgovore i pomoć (lingvistika, metodika nastave jezika, surdopedagogija, logopedija, telefonija, teorija komunikacija, psihologija itd.). Tradicionalno su se svi odgovori u vezi s jezikom postavljali lingvistici, ali kako lingvistika ima drugačije zacrtan svoj predmet izučavanja, prestaje biti kompetentnom da odgovara na pitanja o ponašanju jezika u susretu s nelingvističkim faktorima, a to je upravo centralni interes fonetike. Postoje i potrebe za radom fonetičara kojih društvo nije uvijek jasno svjesno, a to je rad na kulturi govora. Za sada nemamo nigdje kvalificiranih stručnjaka za taj zadatak, ni u predškolskim ustanovama, ni u srednjim školama, ni na fakultetima, pa ni tamo gdje bi trebali biti prijeko potrebni: na kazališnim akademijama i radio-televizijskim stanicama. Da bi bila jasnija potreba za radom na kulturi govora, podsjetit ćemo da današnji čovjek ima priliku i dužnost da javno istupa u govorenoj formi (samoupravni sastanci, predavanja, telefonski razgovori, intervjui, itd.) a sve rijeđe u pisanoj formi. I dok se u to doba govorenog jezika pismenosti posećuju velika pažnja, od prvog razreda osnovne škole do fakulteta, o kulturi govora nema ni spomena (ni za sada potrebnih stručnjaka za taj zadatak). Kolika je tek potreba za kulturom govora profesionalnih govornika, od nastavnika do glumaca, spikera i društvenih radnika, uočljivo je i bez komentara.

Sagledavajući sve osvješćene i neosvješćene potrebe društva, zahtjeve suvremenog života i »tehnologije govora«, te uočavajući da je fonetika jedna od onih naučnih disciplina koje treba da premoste jaz između humanističkih i prirodnih nauka danas kad je to povezivanje nužda naučnog razvoja, organiziran je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu profil studija fonetike koji će, prema predviđanjima, maksimalno udovoljiti potrebama nauke i društva. To je bilo zato moguće što ta studijska grupa nije opterećena nikakvom inercijom zbog tradicije.

Studijska se građa može svrstati u deset većih područja, grupiranih prema naučnoj tematici i vrsti primjene:

1. Opća fonetika

kolegiji: a) artikulacijska fonetika b) akustička fonetika c) psihoakustička fonetika b) verbotonalna teorija u fonetici.

Taj predmet obuhvaća osnovne fonetske zakone, pojave i klasifikacije, a obrađuje i dodirna područja: fiziologiju i akustiku. On treba da bude uvod u studij fonetike.

2. Eksperimentalna fonetika

tehnike: a) palatografija b) kimografija c) akustičke analize d) psihoakustičke analize e) komunikacijski sistem f) samostalni istraživački eksperimentalni radovi studenata.

Cilj tog predmeta jest da studenti ovladaju znanjem i vještinom eksperimentalnih analiza, da provjeravaju teoretska znanja i da se uvode u metode naučnog eksperimentalnog rada.

3. teoretska fonetika

kolegiji: a) teoretska fonetika b) fonostilistika c) estetska fonetika.

Kroz taj se predmet studenti upoznaju s osnovnim zakonitostima koji vladaju na relacijama jezik i njegove psihološke, fiziološke, akustičke supstancije. Općenito proučava fenomen jezične realizacije i govornih reakcija. Nadalje, kroz taj se predmet studenti informiraju o najznačajnijoj literaturi iz područja fonetike i o naučnoj problematici.

4. metodika nastave živih jezika

metode: a) metoda nastave živih jezika u audiovizuelnom globalnostrukturnom tečaju b) upotreba jezičnog laboratorija c) način korištenja televizije u nastavi jezika d) metoda fonetske korekcije e) dirigiranje slušanja glasova preko elektronskih aparata.

Cilj je tog predmeta da svestrano i temeljito, na praktičan način, upozna studente sa suvremenim metodama nastave živih jezika i da ih osposobi do te mjere da postanu najkvalificiraniji stručnjaci za metodska problematika nastave živih jezika.

5. kultura govora

kolegiji: a) ortofonija b) ortoepija hrvatskosrpskog govora c) fonostilistika hrvatskosrpskog govora d) interpretativno čitanje tekstova hrvatskosrpskog jezika.

Kroz taj predmet studenti treba da upoznaju temeljito, teoretski i praktički, standardni govorni hrvatskosrpski jezik, da se udube u stilistiku govora, da savladaju govorničku vještinu i time se kvalificiraju za stručnjake koji će

kompetentno biti uključeni u nastavu materinjeg jezika i dati joj jedno novo težište, a isto će tako moći biti članovi stručne ekipe svugdje gdje se govor masovno distribuira.

6. Patologija govora

kolegiji: a) logopedija b) surdopedagogija.

Fonetičar je nužno prisutan kao član stručne ekipe i u ustanovama za rehabilitaciju govora. Taj će mu predmet omogućiti da lako poveže svoja opća fonetska znanja s problematikom patologije, a isto će tako patološke fenomene govora koristiti kao jedan oblik eksperimenta za razumijevanje zakonitosti normalnog govora.

7. Opća lingvistika

kolegiji: a) suvremeni pravci u lingvistici i osnovni lingvistički teoretski problemi b) fonologija c) historijska fonetika.

Tim se predmetom studentima povezuje fonetika s lingvistikom. Upoznaju lingvističke teorije i lingvistički način razmišljanja.

8. Strani jezici

Studenti obavezno polažu dva strana jezika od kojih ni jedan nije njihov drugi glavni predmet. Da bi te jezike svladali, organiziraju se tečajevi u toku četiri semestra, po 6 sati tjedno za svaki jezik, po audiovizuelnoj globalnostrukturnalnoj metodi, a te tečaje studenti fakultativno posjećuju. Nivo znanja koji se zahtijeva jest potpuno svladavanje govornog stranog jezika, iscrpno teoretsko i praktično poznavanje fonetike stranog jezika te elementarno teoretsko poznavanje gramatike. Cilj učenja tih jezika je višestruk: mogućnost korištenja stručne literature na barem dva strana jezika (najčešće i tri, jer većina studenata kombinira kao drugi predmet također jedan jezik), mogućnost sporazumijevanja na stranim jezicima, razvijanje slušne osjetljivosti na strane glasove, stvaranje realne podloge za fonetska komparativna izučavanja i lingvistička zaključivanja, te razvijanje osjećaja za methodske postupke u nastavi stranih jezika ličnim osvjedočenjem.

9. Funkcionalna akustika

kolegiji: a) funkcionalna akustika b) akustika c) psihoakustika d) elektronika.

Ovim se predmetima studenti upoznavaju s uvjetima telekomunikacijskih sistema i mogućnostima deformacije koje ti sistemi mogu vršiti na zvuk govora. Fonetičar treba da da sud o tome koje su akustičke karakteristike elektroakustičkih kanala povoljnije i ugodnije za govornu komunikaciju, te kakve su intervencije potrebne da bi se ostvario komunikacijski maksimum s obzirom na akustiku studija, s obzirom na telekomunikacijska sredstva i s obzirom na kvalitetu glasa. Fonetičar se tim predmetom kvalificira za stručnjaka »tehnologije govora«.

10. Metodologija naučnog rada

kolegiji: a) eksperimentalne naučnoistraživačke metode u fonetici b) kibernetika c) statistika.

Studij fonetike ima za cilj uvođenje studenata u naučne metode, što je danas potrebno na svim naučnim područjima, a naročito u fonetici koja je, u

ovoj koncepciji, mlado područje u kojem vrvi od neriješenih problema, neispitanih pojava i neodgovorenih pitanja. U toj će se grupi kolegija studenti direktnije upoznati s načinima i zahtjevima naučnog postupka.

TOK STUDIJA I OBAVEZE STUDENATA

Studij teorijske i primijenjene fonetike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu može biti prvi ili drugi glavni predmet. U toku prve tri godine studij je organiziran tako da je jednak za sve studente, a razlika je samo u tome što studenti, koji upisuju fonetiku kao prvi glavni predmet, dobivaju u četvrtoj godini neke kolegije kojima produbljuju teoretska znanja i uvode se u naučno-istraživačke metode. Druga razlika sastoji se u tome što se od studenata A predmeta, na ispitima iz kolegija koji imaju više teoretskog značenja, primjenjuje stroži kriterij.

Gradivo koje obuhvaća studij fonetike raspoređeno je prema semestrima na slijedeći način:

U prvom i drugom semestru sluša se prvi dio teorijske fonetike, opću fonetiku, eksperimentalnu fonetiku, ortofoniju, ortoepiju hrvatskosrpskog jezika te, fakultativno, dva strana jezika.

Uvjet za upis u III semestar položeni su ispiti iz opće fonetike, kolokvij iz eksperimentalne fonetike, ispit iz ortoepije hrvatskosrpskog standardnog govora i kolokvij iz ortofonije.

U III i IV semestru studenti upisuju seminar iz teorijske fonetike, u okviru kojeg su dužni izraditi jednu radnju, slušaju osnovne elemente elektronike, psihoakustike, verbotonalnu teoriju u fonetici, metodu fonetskog korigiranja, opću lingvistiku, fonostilistiku hrvatskosrpskog jezika i pohađaju tečaj dvaju stranih jezika. Uvjet za upis u V semestar jest ispit iz metode fonetske korekcije, kolokvij iz psihoakustike, kolokvij iz osnovnih elemenata elektronika, ispit iz fonostilistike hrvatskosrpskog jezika te položen jedan strani jezik.

U V i VI semestru studenti slušaju ekspresivnu fonetiku, estetsku fonetiku, surdopedagogiju, logopediju, metodiku nastave govornih jezika, opću lingvistiku, interpretativno čitanje tekstova hrvatskosrpskog jezika.

Studenti B predmeta za upis u VII semestar studija moraju imati položeno cjelokupno gradivo iz teoretske fonetike, položeni ispit metodike nastave živih jezika, kolokvij iz logopedije, kolokvij iz surdopedagogije, ispit iz opće lingvistike, ispit iz interpretativnog čitanja tekstova hrvatskosrpskog jezika, položen drugi strani jezik i kolokvij iz verbotonalne teorije, a studenti prvog glavnog predmeta moraju izraditi jednu seminarsku radnju iz opće teoretske fonetike i položiti drugi strani jezik.

U VII i VIII semestru studenti prvog glavnog predmeta slušaju fonologiju, funkcionalnu akustiku, kibernetiku, statistiku, eksperimentalne naučno-istraživačke metode u fonetici, i u okviru toga izrađuju jedan samostalan istraživački rad, te historijsku fonetiku. Studenti A predmeta u toku VII i VIII semestra mogu polagati čitavo gradivo koje je studentima B predmeta bilo uvjet za upis u VII semestar, a nakon VIII semestra studenti mogu polagati gradivo iz VII i VIII semestra.

Pohađanje predavanja seminara i vježbi obavezno je za sve redovne studente, a izrada seminarskih radnja i polaganje ispita za sve redovne i izvanredne studente.

Naučni i stručni zadaci modernog stručnjaka za fonetiku

Naučni rad fonetičara mora biti prisutan na područjima:

1. ispitivanja fizičkih osobina glasa
2. proučavanja fonacije
3. proučavanja percepcije glasa
4. proučavanja fizioloških i psihičkih osobina govora
5. proučavanja glasa kao emocionalnog izraza čovjeka
6. proučavanja govora u patološkim slučajevima
7. iznalaženja mogućnosti primjene fonetskih rezultata u nastavi
8. traženja novih rješenja u telekomunikacijama, mašinskom prevođenju, mašina za pisanje itd.
9. proučavanja problema snimke govora
10. primjene fonetskih istraživanja u drugim lingvističkim disciplinama (fonologija, statističko kibernetički pristup jeziku, deskriptivna fonetika, dijalektologija, historijsko izučavanje jezika, stilistika, versifikacija).

Takva se fonetika logički primjenjuje na:

1. učenje stranih jezika (audiovizuelna metoda)
2. upotreba aparata u nastavi
3. rad s gluhima (rehabilitacija govora i sluha)
4. ortoepiju (škola, radio, film, kazalište, fakultet)
5. ortofoniju (škola, radio, film, kazalište, fakultet)
6. pristup umjetničkim interpretacijama sa stanovišta govornog jezika (radio, televizija, kazalište, film, škola).

RADNO MJESTO MODERNOG FONETIČARA

Iz tako bogatih i raznovrsnih zadataka, koje će morati preuzeti fonetičar, može se i zamisliti njegovo **radno mjesto** i **položaj** u našem društvu, i to ovako:

Fonetičar će biti osoba koja će osim (1) rada na raznim institutima i u tvornicama akustičkih aparata gdje će ga pozvati priroda istraživanja, postati nužni (2) stručni suradnik na radio-televizijskim stanicama, na filmu, u kazališnim akademijama, u kazalištu, na radničkim sveučilištima (gdje će biti organizirani tečajevi za »kulturu govora« za sve javne radnike koji istupaju po prirodi svoja posla pred javnost govorima, referatima, diskusijama, intervjuima i izjavama) (3) Fonetičar će zauzimati vidno mjesto na učiteljskim školama, školama odgajatelja, pedagoškim akademijama i nastavnim fakultetima gdje će »kultura govora« nužno postati predmet nastave (4) Nadalje se traži bogato fonetsko znanje za nastavu živih jezika zbog dirigiranog slušanja akustičke cjeline stranog jezika (5) Fonetičar će također iznijeti glavni teret u rehabilitaciji naglušnih i gluhih.

Dr Ivo Škarić